

Буханевич Н. В. Оцінювання навчальних досягнень учнів молодшої школи/Педагогічні та психологічні науки: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції: (17-18 жовтня 2014 р., м. Одеса). – Одеса: ГО "Південна фундація педагогіки", 2014. – 104 с., Сс.42-46

Буханевич Н. В.
асистент кафедри охорони праці та цивільної безпеки
*Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ

Наразі неможливо недооцінювати педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. В умовах домінуючої на той час системи оцінювання навчальних досягнень учнів молодшої школи він запропонував власний творчий підхід. В. О. Сухомлинський визначав результати навчальної діяльності учнів, використовуючи результати досліджень психологічної школи Леонтьєва, Виготського та інших. Характерною особливістю його методик є безпосередня присутність педагога-новатора в очолюваному ним навчальному закладі. У книзі "Серце віддаю дітям" педагог аналізує навчання шестирічних першокласників та називає свій експеримент підготовкою дітей до системного навчання. Сухомлинський був ініціатором значної кількості починань. Мета нашого дослідження - пов'язана з актуалізацією особливостей гуманістичного виховання, реалізованих видатним педагогом відповідно до проблеми, зазначеної в назві статті У системі Сухомлинського дитина наділялася значною автономією. Він писав про те, що знання не перетворюються у мертвий, нерухомий багаж, якщо зробити слово вчителя та учня одним з найголовніших інструментів творчості. У практичній роботі досвідчених учителів сьогодення ця спрямованість

навчання і виховання виявляється і в тому, що в розумовій праці на першому місці стоїть не заучування, не запам'ятовування чужих думок, а роздуми самого учня [1, с. 320]. Це жива творчість проявляється в пізнанні предметів, речей, явищ навколишнього світу за допомогою слова і пізнання, в зв'язку з цим, отримує найтонші відтінків самого слова. Сухомлинський багато уваги приділяв самостійного здобуванню учнями знань. Він казав, що формувати самостійно знання - це означає відкривати істину, відповідати на особистісні запитання. "Добивайтеся того, щоб учні ваші побачили, відчули незрозуміле - щоб перед ними постало запитання. Якщо вам удалося цього досягти, - маєте половину успіху" [2, с. 450].

Для того, щоб учні здобували знання думаючи, учителям треба добре знати їх потенційні можливості. Одна з причин неуспішності школярів - недостатнє перше вивчення матеріалу. Зрозуміти - це ще не означає знати, розуміння — ще не знання. Щоб були тверді знання, необхідне постійне осмислювання навчальної інформації. Особливо це суттєво для "найслабших", слабо встигаючих учнів. Багаторічний досвід переконав: джерело недостатніх знань у слабо встигаючих учнів у тому, що вони не бачать, не розуміють зв'язку фактів, явищ, істини, закономірностей - "точок", де народжуються причинно-наслідкові, функціональні, часові та інші зв'язки. Ось на ці "точки" й треба звернути увагу слабо встигаючих учнів. Ефективність розумової праці зростає, якщо знання узагальнень (правил, формул, законів, висновків) перевіряється черговим осмислюванням узагальнень на нових фактах. Єдиною метою перевірки знань може бути поставлена учневі оцінка. Проте найчастіше оцінювання знань поєднується з іншими цілями, передусім, із новим осмислюванням, розвитком, поглибленням знань. Оцінювання кожної відповіді, кожної письмової роботи призводить до негативних результатів. Не можна допускати, щоб оцінювання знань виділялося із педагогічного процесу як щось відокремлене. Оцінка лише тоді стане стає стимулом, який спонукає до активної розумової праці, коли взаємини між вчителем і учнем побудовані на взаємному довірі та доброзичливості. Оцінка - це один із найтонших інструментів виховання. Відповідно до того, як реагує учень на оцінку, поставлену вчителем, можна зробити висновок про те, як він ставиться до вчителя, наскільки вірить йому й поважає його. Є в педагогічному процесі одна дуже цікава річ — трансформація знань. Ідеться про таке поступове мислене заглиблення в знання, в результаті якого учень щоразу, повертаючись до вивченого раніше, бачить у фактах, явищах, закономірностях щось нове, розглядає, аналізує якісь нові сторони, риси, особливості фактів, явищ, закономірностей. Трансформація знань має бути покладена в основу повторення. Диспропорція між умінями й знаннями полягає в тому, що в учня ще немає умінь, які є інструментом опанування знань, а йому вчитель пропонує все нові й нові знання. Одне з важливих умінь, від яких значною мірою залежить успішне

опанування знань, є вміння відбирати, систематизувати, аналізувати факти. Досвідчені вчителі дбають про те, щоб не було диспропорції між знаннями й навичками, яка виникає тоді, коли мислення учня обмежується фактами, які навів у своєму викладі (поясненні, лекції) вчитель. Диспропорція веде до того, що знання залишаються в голові учня мертвим вантажем, без розвитку, бо вони не трансформуються, не збагачуються новими фактами, не застосовуються для пояснення нових фактів [3, с. 32].

Відбувається те, що хочеться назвати закостенінням знань. Насамперед, морально зорієнтованою була система управління шкільним колективом, яку очолював Сухомлинський. Її особливості полягали в тому, що Василь Олександрович ніколи не суперечив рішенням педагогічної ради або окремим пропозиціям педагогів щодо навчально-виховної діяльності. Зокрема, педагог пропонував своїм колегам закінчувати робочий час у визначений термін, щоб не перевантажувати навчальну діяльність. В. О. Сухомлинський використовував природу як широкий засіб загального розвитку дитини. Головним в уроках серед природи був розвиток у дітей здатності до кольорового та просторового відчуттів. Щодо виховного впливу казки на особистість шестирічного віку, то В. О. Сухомлинський, природно, є новатором. Тому у Павлівській середній школі вперше у ті роки була обладнана дитяча кімната казки [4, с. 76]. Вчений впроваджував і методику навчання грамоти, використовуючи при цьому образні порівняння природи. У наш час цей метод у технології навчально-виховного процесу називається адитивним. На даний час однією з форм незалежного оцінювання є тести - давно відома й практикована методика перевірки навчальних досягнень учнів. Щодо її використання, то варто відзначити, що на сьогодні накопичено чималий методичний досвід підготовки вчителів із техніки використання тестів, який із року в рік поліпшується та набуває певної системності й довершеності. Тому говорити, що це як щось для школи незвичне й нове, - свідомо говорити неправду. Тестові завдання мають суттєві переваги над іншими формами контролю: вони високотехнологічні; можуть розроблятися, проводитися й перевірятися з використанням комп'ютерної техніки; потребують порівняно невеликих часових ресурсів для їх проведення та перевірки; порівняно нескладні в проведенні, що дає змогу вивільнити час для інших видів роботи; дозволяють учителям динамічно визначити рівень засвоєння учнями нового матеріалу та відповідно корегувати його. Як порівняно нова й сучасна освітня технологія, тести активізують пізнавальну діяльність школярів, а найголовніше - саме з їхньою допомогою процес перевірки навчальних досягнень учнів стає значно об'єктивнішим й убезпечується від суб'єктивної думки вчителя або того, хто перевіряє. Остання перевага тестів над іншими формами контролю є найсуттєвішою, оскільки учні та їхні батьки, керівники навчальних закладів між усіма іншими вимогами до оцінювання на перше

місце ставлять саме його об'єктивність. Упровадження незалежного оцінювання як загальнообов'язкової форми спричинить колосальну перебудову насамперед усієї системи середньої освіти, воно дасть потужний поштовх до переорієнтування нашого шкільництва з роздмухування високих показників на боротьбу за високу якість освіти [5, с. 74]. Поки що для працівників середньої ланки освіти головним є все-таки забезпечення високих оцінок, стабільно великої кількості медалей, грамот, дипломів, участі та переможності вихованців у різноманітних інтелектуально-творчих змаганнях. Дехто не погоджується з ідеєю незалежного оцінювання на тій підставі, що ця система не дає змоги диференціювати загальний потік тестованих за принципом відповідності конкретній науковій галузі. Тобто, для гуманітаріїв завдання з мови та літератури мають бути складнішими, а для "технарів" простішими, і навпаки. З метою забезпечення об'єктивного оцінювання рівня навчальних досягнень учнів введено 12- бальну шкалу, яка побудована за принципом урахування особистих досягнень учнів.

При визначенні навчальних досягнень учнів аналізу підлягають: характеристики відповіді учня (елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча), якість знань, правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність; ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок; рівень оволодіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо; досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми); самостійність оцінних суджень. На основі цих орієнтирів, як правило, виділяється чотири рівні навчальних досягнень учнів, що характеризуються такими показниками: I рівень - початковий: відповідь учня при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлена початковими уявленнями про предмет вивчення. II рівень - середній: учень відтворює основний навчальний матеріал, здатний розв'язувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності. III рівень - достатній: учень знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно засвоює знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь учня повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Він здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності. IV рівень - високий: знання учня є глибокими, міцними, узагальненими, системними; учень вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і

відстоювати особисту позицію. В. О. Сухомлинський вважав, що найголовніше заохочення й найсильніше покарання в педагогічній практиці - оцінка. Це найгостріший інструмент, використання якого потребує величезного вміння і культури. Перспективним вважаємо вивчення творчої спадщини видатного педагога у відповідності І сучасними вимогами до навчально-виховного процесу, особливостями взаємодії школи та сім'ї.

Таким чином, контроль і оцінювання є важливим складовими навчального процесу у початковій школі. За допомогою контролю визначається рівень розвитку учня, виявляються прогалини у знаннях та вміннях, визначається ступінь готовності дитини до засвоєння нового матеріалу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. М. В. Левківський Історія педагогіки: Підручник. — Київ. Центр навчальної літератури. - 2006, 360 с.
2. В. О. Сухомлинський //Вибрані твори в 5 т. - Т. 4-К., 1977, С. 456.
3. Зубкова В. М., Попова В. М. Опыт дифференциации учащихся по уровню работоспособности // Советская педагогика. — 1974. - № 12. -С. 31-33.
4. Зыбин Ю. К. Индивидуальная работа с учащимися. - М.: НМИНИИ ПГО, 1963-78 с.
5. Зязюн І. Технологізація освіти як історична неперервність // Неперервна професійна освіта: теорія і практика.-2001.-Вип. 1.-С. 73-85